

Visie toekomstig mestbeleid

Mei 2011

	Blz.
Samenvatting	3
1 Inleiding	5
2 Uitgangspunten	6
3 Analyse mestprobleem	8
3.1 Mestsituatie per sector	8
3.2 Regionale meststromen	8
3.3 Situatie naar de toekomst	9
3.4 Huidige verwerking en export van mest	9
4 Hoofdlijnen	10
4.1 Pluimveehouderij	10
4.2 Melkveehouderij	10
4.3 Varkenshouderij	10
4.4 Vleeskalverhouderij	11
4.5 Overige sectoren	11
4.6 Slotopmerkingen	12
5 Uitwerking mesttransport	13
5.1 Uitzonderingen	13
5.2 Bemonsteren vaste mest	13
5.3 Op weg naar papierloos	14
5.4 Mestexport	14
5.5 Mestkorrels	14
5.6 Controle en handhaving	14
6 Uitwerking aanwenden mest	16
6.1 Flexibele aanwendingsperiode	16
6.2 Mestopslagen	16
6.3 Mengen van mestsoorten	16
6.4 Typegoedkeuring en periodieke keuring aanwendingsapparatuur	17
6.5 Controle en handhaving	17
7 Tot slot	18

Samenvatting

Het streven naar maatschappelijk verantwoord ondernemen en gebruik van preciselandbouw zal leiden tot een steeds nauwkeuriger bemesting met dierlijke mest. In de voorbereiding van het vijfde Nitraatactieprogramma moet daarmee terdege rekening worden gehouden.

De pluimveehouderij heeft haar mestprobleem goeddeels opgelost. Nog maar ca. 10% van de mestproductie wordt in de Nederlandse landbouw gebruikt. De melkveehouderij kan ook in de toekomst het grootste deel van de mestproductie op eigen grond gebruiken. Met behulp van eenvoudige scheiding van mest kunnen de gebruiksnormen maximaal ingevuld worden met eigen mest. De varkenshouderij moet een groot deel van de mestproductie van het bedrijf afvoeren. De opgebouwde binnenlandse mestdistributie dient optimaal te worden benut inclusief de afzet van nieuwe mestproducten uit mestverwerking, die mogelijk als kunstmestvervangers worden gebruikt. De overige (niet-plaatsbare) mest zal verwerkt en geëxporteerd moeten worden.

Voorstellen voor mesttransport:

- Bij een hoge druk op de mestmarkt ontstaat bij de uitzonderingen waar geen bemonstering en/of AGR/GPS nodig is een grote fraudedruk en een hoog milieurisico, terwijl het hier om ca. een kwart van alle mesttransporten gaat. Wij pleiten er dan ook voor om het aantal en de omvang van de uitzonderingen te beperken.
- Bij de bemonstering van vaste mest, die handmatig plaatsvindt, zijn er grote zorgen over de representativiteit van de genomen monsters. Wij pleiten voor een systeem waarbij een onafhankelijk monsternemer periodiek monsters neemt en de producent de analyses als een voortschrijdend gemiddelde gebruikt (overeenkomstig de systematiek bij zuiveringsslib en compost).
- Wij zijn voorstander van het verkennen van een papierloos systeem voor de mesttransporten. Dit moet wel vrijwillig zijn
- Mestexport is (zeker op korte termijn) een logische aanvullende methode om meer mest buiten de Nederlandse landbouw te plaatsen. Een goede *tracking* en *tracing* is van groot belang. Wij zijn voorstander van het aan het voertuig moeten koppelen van de AGR/GPS-apparatuur voor vaste mest en het verplichten van een losmelding op de losplaats in het buitenland (wellicht op basis van veterinaire regelgeving?).
- Het produceren van mestkorrels van hoge kwaliteit is kostbaar. Het risico van ongewenst gebruik van de mestkorrels is daarmee vrijwel uitgesloten. Daarom pleiten wij er voor om vanaf de mestkorrelfabriek alle regels van de Meststoffenwet te laten vervallen. Met de financiële administratie kan de fabrikant de bestemming van de korrels aantonen.
- Controleren en handhaving kunnen verbeterd worden door deze meer te richten op bedrijven die slordig zijn en meer te richten op integrale administratieve controles door goed opgeleide inspecteurs. Bedrijven die goed scoren moeten gevrijwaard worden van controles.

De aanpak van bedrijven die bewust en zeer frequent overtredingen begaan en frauderen moet veel effectiever. Een beroepsverbod is hier op z'n plaats.

Voorstellen voor aanwenden van mest:

- De uitrijdperiode wordt steeds korter, terwijl de weersomstandigheden niet altijd passend zijn. Daarom pleiten wij voor een flexibele aanwendingsperiode waarbij in het vroege voorjaar (16 januari – 15 februari) en in de nazomer (1 augustus – 30 september) een beperkte hoeveelheid mest aangewend mag worden.
- In de akkerbouwgebieden moet de mest al aanwezig zijn om in de korte periode in het voorjaar uitgereden te kunnen worden. Vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid en logistiek zouden de tussenopslagen ook goed ingepast buiten het bouwblok dicht bij de akkers geplaatst moeten worden.

- Het precies bemesten van de gewassen wordt steeds belangrijker. Daarom moeten huidige beperkingen op het mengen van meststoffen opgeheven worden (voorbeeld mengen van mest en spuiwater).
- Niet alle bemestingsmachines scoren kwalitatief een voldoende. Er zijn problemen met een goede verdeling van de mest over het perceel en met voldoende emissiearm aanwenden. Wij zijn voor een verplichte typegoedkeuring van bemestingsmachines, wellicht in samenhang met een periodieke keuring.
- Het emissiearm aanwenden van mest ondervindt in de praktijk veel stres. Samen met de overheid willen we onderzoeken of er technische mogelijkheden zijn die op de bemestingapparatuur toegepast kunnen worden zodat alleen conform de regels is te bemesten.

1 Inleiding

Het gebruik van dierlijke mest op landbouwgrond is een goed voorbeeld van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De voedermiddelen die door het dier niet verteerd kunnen worden, komen zo als meststoffen beschikbaar voor de agrarische productie. De concentraties aan veehouderij in Zuid, Midden en Oost Nederland veroorzaken een onevenwichtige verdeling van de mestproductie en beschikbaarheid over Nederland. De afgelopen 25 jaar was, en ook in de toekomst is, daarom een duurzame mestketen nodig voor het distribueren, be- en verwerken, exporteren en het toepassen van de mest. Een goed samenspel tussen de ketenpartijen blijft noodzakelijk.

In de toekomst verwachten we steeds meer precisielandbouw. Allerlei geografische informatiesystemen, gecombineerd met GPS-besturing, leiden tot een landbouw waarin grondbewerking, bemesten, zaaïen, gewasonderhoud en oogsten met grote precisie plaatsvinden en steeds nauwkeuriger en plaatsspecifiek gestuurd. Dit leidt tot een optimale groei, bij minimale mineralen verliezen en een zo laag mogelijk gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en energie.

In 2011 start de voorbereiding voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn, dat een looptijd zal hebben van 2014 – 2017. In de looptijd van deze periode is voorzien dat zowel de melkquota voor de melkveehouderij als de dierrechten voor de varkens- en puimveehouderij zal vervallen. De bestaande rem op de omvang van de grootste categorieën veehouderij vervalt daarmee. Dit geeft mogelijkheden tot groei van de veehouderij en daarmee een groei van de mestproductie. Mogelijk is dat in de genoemde periode de gebruiksnorm fosfaat (en wellicht ook die voor stikstof) nog verder zullen dalen. Daarmee vermindert ook de plaatsingsruimte voor dierlijke mest in de Nederlandse landbouw. Als gevolg van de twee hierboven genoemde ontwikkelingen wordt verwacht dat de druk op de mestmarkt verder zal toenemen, tenzij er maatregelen worden getroffen om de druk op de markt te verminderen.

In deze notitie geeft CUMELA Nederland haar visie op het toekomstig mestbeleid. Daarbij gaan wij niet in op zaken als de hoogte van de gebruiksnormen, de onderbouwing van een eventuele derogatie of fosfaatevenwichtsbemesting. Wel gaan we in op de oplossingsrichtingen voor het mestoverschot, mogelijkheden en zoekrichtingen voor mestverwerking en mestdistributie als basis voor de aanvullende oplossingen. Dit werken we verder uit voor het mesttransport en voor het aanwenden van mest.

2 Uitgangspunten

In deze paragraaf beschrijven we de uitgangspunten die we hanteren bij het vormgeven van onze visie. Wij willen onze voorstellen voor het toekomstig mestbeleid integraal en in onderlinge samenhang presenteren. Hiervoor is het nodig om eerst goed de uitgangspunten te definiëren, zodat de uitwerking (op hoofdlijnen en meer in detail) hierbinnen gekaderd is en door de gekozen uitgangspunten ook toekomstgericht blijft.

Voor onze visie hebben we de volgende uitgangspunten gekozen:

- **Beperken van de mest- en mineralenproductie op bedrijfsniveau**
Voorkomen is beter dan genezen. Daarom hebben allerlei specifieke maatregelen in de bedrijfsvoering op het veehouderijbedrijf gericht op het beperken van de mest- en mineralenproductie per dierplaats, prioriteit. Maatregelen in de preventiesfeer zijn kwaliteitsmaatregelen gericht op minimaal toevoegen van mors-, regen- en schoonmaakwater aan de mest. Voor wat betreft de mineralen zijn maatregelen in het voerspoor van belang die zorgen voor minder stikstof en fosfaat in de mest. Bij strengere fosfaatnormen houdt dit in dat toch voldoende mestvolume kan worden aangewend voor o.a. het beter op peil houden van de organische stofvoorziening.
- **Mestdistributie is de basis voor aanvullende oplossingen**
De afgelopen 25 jaar is de distributie van mest vrijwel de enige constante factor in het mestbeleid geweest. In deze periode heeft de cumelasector zich ontwikkeld tot een efficiënte logistieke dienstverlener. Voor de aanvullende oplossingen (energiewinning, mestverwerking) is steeds ook de bestaande infrastructuur nodig. Deze moet wat ons betreft dan ook in stand worden gehouden.
- **Minimaliseren van administratieve lasten**
Onze maatschappij lijkt het idee te hebben dat als ergens problemen aan het daglicht komen, je niets beters kunt doen dat allerlei nieuwe administratieve systemen in te voeren. Echter het gebruik van deze administratieve systemen leidt veelal nauwelijks tot oplossing van de problemen, maar wel tot allerlei nieuwe overtredingen door menselijke vergissingen in deze administratieve verplichtingen.
- **Naar markt- en toepassingsgericht werken**
Te veel wordt in het mestbeleid probleem gestuurd gewerkt. We moeten leren om van achter naar voren te redeneren. Hierdoor ontstaan economisch functionele ketens, die uit zichzelf sturen op de laagste kosten aan de voorkant.
- **Werken van goedkoop naar duur**
Bij de keuze voor oplossingsrichtingen is het van belang om eerst te kiezen voor oplossingsrichtingen die ten opzichte van de andere oplossingsrichtingen het goedkoopst zijn.
- **Korte terugverdientermijnen bij investeringen**
Bij investeringen in bijvoorbeeld mestverwerking moet gewerkt worden met behoorlijk korte terugverdientermijnen. Dit heeft te maken met de mate van innovatie die in de gebruikte technieken nog plaatsvindt. Hierdoor kan een techniek al na enkele jaren verouderd en/of ingehaald zijn door de ontwikkelingen.
- **Combinatie van bedrijfsniveau en regionaal niveau**
In de keuze van de oplossingsrichtingen dient het bedrijfsniveau niet bij voorbaat het sturende niveau te zijn. Oplossingen die op bedrijfsniveau vanuit de bedrijfseconomie gekozen worden, zijn op regionaal niveau lang niet altijd de economisch meest optimale.

- **Biogasproductie kan rendement mestverwerking verbeteren**
In beginsel is door de regels voor digestaat het grootschalig vergisten van mest en coproducten negatief voor de mestmarkt. De toevoeging van coproducten leidt tot een grotere hoeveelheid af te zetten mest. Echter de energie die vrijkomt bij het vergisten, heeft weer een positieve invloed op de dekking van de energiebehoefte bij mestverwerking. Biogasproductie kan rendabel worden als de grondstoffen (coproducten) goedkoper worden, het proces efficiënter wordt en het restproduct niet meer op de mestmarkt hoeft te concurreren.
- **Voorsorteren op precisielandbouw**
De ontwikkelingen naar precisielandbouw gaan snel. In een snel groter wordend deel van de akkerbouw wordt grondbewerking, bemesten, zaaien, gewasonderhoud en oogst GPS-gestuurd uitgevoerd. Precisiebemesting vraagt daarbij om nauwkeurige informatie over de gehalten in de mest.
- **Imago sector meststoffendistributie**
De sector meststoffendistributie heeft (net als veel andere sectoren) te maken met enkele rotte appels in de mand. Deze rotte appels, die stelselmatig en welbewust de regels overtreden om zo korte termijn gewin na te streven of de mestleveranciers aan korte termijn gewin te helpen, veroorzaken grote schade voor het imago van de sector.

3 Analyse mestprobleem

Een goede visie is alleen te vormen als er een gedegen analyse van het probleem gemaakt is. In dit hoofdstuk analyseren we het mestprobleem en komen we tot conclusies over de uitdaging die voor ons ligt.

3.1 Mestsituatie per sector

In de tabel hieronder is per bedrijfstype een overzicht gegeven van de mestproductie, de plaatsingsruimte, de resterende plaatsingsruimte op basis van fosfaat voor het jaar 2009

in mln kg fosfaat	P ₂ O ₅ productie	Plaatsingsruimte	Resterende plaatsingsruimte
Totaal	175	172	- 11 *)
Graasdierbedrijven	96	106	2
w.o. melkveebedr.	74	78	-3
Hokdierbedrijven	69	6	-63
w.o varkensbedr.	37	3	-34
w.o pluimveebedr.	23	1	-22
Akkerbouwcombin.	10	60	49

Bron: Publicatie Dierlijke mest en mineralen 2009, CBS 2011

*) Dit getal is niet simpel het verschil tussen de twee voorgaande getallen. Hier spelen de verhoudingen tussen stikstof en fosfaat in de mestsoorten en de gebruiksnormen een rol.

Wanneer wordt gekeken naar het percentage bedrijven zonder en met een bedrijfsoverschot dan had in 2009 ongeveer 62% van de melkveebedrijven een bedrijfsoverschot aan mest. Bij de varkens- en pluimveebedrijven is dit nagenoeg 100%. Bij strengere gebruiksnormen fosfaat zal dus vooral het aantal melkveebedrijven toenemen dat te maken krijgt met een af te voeren mestoverschot.

3.2 Regionale meststromen

In de in december 2010 gepubliceerde 'Synthese monitoring mestmarkt 2009' is inzicht gegeven in de regionale meststromen. Deze informatie is hieronder verwerkt.

Overzicht gegevens van de berekende mestproductie, mestafzet op eigen bedrijf, de afzet van mest in eigen regio en daarbuiten (in miljoen kg fosfaat).

Regio	Mest-productie	Afzet op Eigen bedrijf	Bedrijfs-overschot	Afzet eigen regio	Afzet buiten de regio
Groningen/Nrd. Friesland	11,5	8,9	2,6	1,3	1,4
Noordelijk weidegebied	30,9	23,5	7,4	3,4	4,1
Veenkoloniën	1,9	1,1	0,8	0,7	0,1
Oostelijk veegebied	30,1	16,2	13,8	3,0	10,8
Centraal veegebied	15,5	5,7	9,7	1,4	8,3
Rivierengebied	6,6	3,7	2,9	1,7	1,2
Zuid-Limburg	1,4	1,0	0,3	0,2	0,1
Flevoland	2,9	1,6	1,2	0,6	0,6
Zuidelijk veegebied	55,0	13,7	41,3	7,9	33,4
West Nederland	16,7	13,9	2,8	1,7	1,1
Zuidwestelijke akkerbouw	7,5	4,6	2,9	2,0	0,9
Totaal	179,9	94,1	85,8	23,8	62,0

Bron: Synthese monitoring mestmarkt 2009

In 2009 is de mestproductie in Nederland berekend op bijna 180 miljoen kg fosfaat. Van deze hoeveelheid kon 94,1 miljoen fosfaat op eigen bedrijf worden aangewend (52%). De overige mest is aangeboden op de mestmarkt en hiervan is 23,8 miljoen kg fosfaat binnen de eigen productieregio afgezet (28%) en 62 miljoen kg fosfaat (72%) is buiten de regio afgezet.

Het Oostelijke, Centrale en Zuidelijke veehouderijgebied zijn samen verantwoordelijk voor 75% van de mest die op de mestmarkt wordt aangeboden. Samen zorgen ze ook voor 85% van de hoeveelheid mest die buiten de eigen productieregio wordt afgezet. Per saldo wordt dus uit deze regio's veel mest getransporteerd naar elders.

Het totale gebruik van dierlijke mest was in 2009 op zowel grasland als bouwland 19 miljoen kg fosfaat lager dan de totale fosfaatgebruiksruimte in Nederland. Door aanvulling met kunstmestfosfaat en overige organische meststoffen is volgens de synthese monitoring mestmarkt 2009, de fosfaatruimte op bouwland volledig gebruikt. Op grasland resteert nog een onbenutte gebruiksruimte van ongeveer 14 miljoen kg.

3.3 Situatie naar de toekomst

Door de invoering van de gedifferentieerde en lagere gebruiksnormen voor fosfaat neemt de plaatsingsruimte voor dierlijke mest in de binnenlandse landbouw af. In 2013 is de plaatsingsruimte in Nederland voor fosfaat al met 24 miljoen kg afgenomen vergeleken met 2009. Hierbij is de fosfaattoestand van gras- en bouwland als uitgangspunt genomen zoals aangegeven in het 4^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Met een forfaitair fosfaatgehalte van 1,7 kg fosfaat per ton rundveemest, komt 24 miljoen kg fosfaat minder plaatsingsruimte overeen met 14 miljoen ton rundveemest. Bij een gemiddeld fosfaatgehalte van 3,8 kg in varkensmest komt de verminderde plaatsingsruimte overeen met 6,3 miljoen ton varkensmest. Deze vermindering is vergelijkbaar met de helft van de productie aan varkensmest in Nederland (12,4 miljoen ton in 2009).

Het gevolg van de aanscherping van de fosfaatsnormen is dat er een grotere onderlinge concurrentie gaat optreden bij de afzet tussen rundvee- en varkensmest. Het realiseren van aanvullende afzetkanalen voor rundvee- en varkensmest is dan ook noodzakelijk om alle geproduceerde mest verantwoord te kunnen afzetten.

3.4 Huidige verwerking en export van mest

Ook nu al wordt er mest verwerkt en geëxporteerd. In de tabel hieronder is de bestemming van de getransporteerde dunne en vaste mest in 2009 aangegeven.

Mln. kg fosfaat	Totaal afgezet	naar landbouwbedrijven	Naar mestverwerkers	Naar het buitenland
Dunne mest	48,2	41	1,7	5,5
Vaste mest	46,7	8,5	15	23,2
Totaal	94,9	49,5	16,7	28,7

Bron: CBS Statline

Bovenstaande tabel laat zien dat op basis van fosfaat de afzet van dunne mest voor 85% plaatsvindt in de binnenlandse landbouw. Bij vaste mest heeft slechts 18% deze bestemming. Vaste mest is dus al voor een groot deel gericht op verwerking en/of export ervan.

Het doel voor de komende jaren moet dus gericht zijn op verwerking van een groter deel van de dunne mest met export van de mestproducten als het gaat om fosfaat. Bij erkenning als kunstmestvervanger kan het mineralenconcentraat binnen de gebruiksnorm voor totaal stikstof worden aangewend in plaats van binnen alleen de stikstofnorm voor dierlijke mest.

4 Hoofdlijnen

In dit hoofdstuk beschrijven wij per diersoort onze visie op het mestbeleid. De verschillende sectoren van mestproducten zijn in onze ogen zo verschillend qua houderijsysteem, grondgebruik en omgang met mest, dat een visie over de veehouderijsectoren heen geen optie is.

4.1 Pluimveehouderij

In grote lijnen kan gesteld worden dat de pluimveehouderij haar mestafzetprobleem heeft opgelost. Van de productie van 1,4 miljoen ton pluimveemest wordt ca. 400.000 ton verbrand bij de BMC Moerdijk, wordt ca. 250.000 ton verwerkt tot mestkorrels en –granulaten, wordt 600.000 ton onverwerkt of gecomposteerd geëxporteerd en wordt nog slechts 150.000 ton op in de Nederlandse landbouw afgezet.

Het feit dat de pluimveehouderij haar mestafzetprobleem heeft opgelost, dient in onze ogen beloond te worden. Deze beloning is het beste te geven in de vorm van het niet opnieuw opleggen van productiebeperkende maatregelen. Hierdoor komt er in deze sector meer geld beschikbaar voor het nemen van andere maatregelen op het gebied van duurzaamheid.

4.2 Melkveehouderij

De melkveehouderij heeft veelal een behoorlijke hoeveelheid grond bij het bedrijf. De verhouding tussen stikstof en fosfaat in de mest past echter niet goed meer met de gebruiksnormen op het productiebedrijf. Op melkveebedrijven is het van belang om de gebruiksnormen zoveel mogelijk met eigen mest op te vullen. Het gebruik van de bedrijfsspecifieke excretie en eventueel ander voermaatregelen (fosfaatefficiëntie) kunnen mogelijk helpen om de gebruiksnormen zoveel mogelijk met eigen mest op te kunnen vullen. Als dat niet voldoende helpt is het scheiden van mest een goede alternatieve mogelijkheid. Hierbij wordt vooral fosfaat in de dikke fractie geconcentreerd, zodat die afgevoerd kan worden op fosfaatarme percelen kan worden aangewend. Eventueel kan nog dunne fractie van elders worden aangevoerd om extra stikstof op het bedrijf aan te voeren. Als deze dunne fractie de status van kunstmestvervanger heeft dan kan hiermee ook de gebruiksnorm voor stikstof verder opgevuld worden met een product uit dierlijke mest.

Wij verwachten dat het scheiden van mest in de melkveehouderij een behoorlijke vlucht gaat nemen. Ook het gebruik van voermaatregelen zal leiden tot substantieel andere samenstelling van de mest. Om deze reden vinden wij het van belang om de mogelijkheden voor boer/boertransport in te perken, omdat de forfaitaire normen (gescheiden dikke fractie?) in de regelgeving op steeds meer verschillende meststromen vanaf deze bedrijven geen goede benadering meer zijn van de gehalten van de mest.

4.3 Varkenshouderij

De varkenshouderij moet het grootste deel van de geproduceerde mest afvoeren. De bedrijven hebben over het algemeen maar weinig grond bij het bedrijf voor mestafzet. Voor deze sector is het voerspoor de eerste oplossingsrichting. Hoe minder mineralen er in de mest terecht komen hoe minder er afgevoerd hoeft te worden. Op bedrijfsniveau maakt dit overigens niet veel uit, omdat de meeste bedrijven toch alle mest moeten afvoeren. Echter over de sector heen maakt het wel veel uit, omdat de totale te plaatsen hoeveelheid mineralen afneemt en daarmee de druk op de mestmarkt.

Heel belangrijk is om daarnaast de distributie van mest naar de akkerbouw, die de afgelopen 20 jaar is opgebouwd, zoveel mogelijk in stand te laten. Dit is de afgelopen jaren steeds de meest zekere afzet van mest geweest. Verder zal een deel van de mineralen uit de varkensmest buiten de Nederlandse landbouw afgezet moeten worden. Hiervoor is de verwerking van mest noodzakelijk.

Bij mestverwerking op bedrijfsniveau is mestscheiding een eerste stap in het proces. Voor de verschillende fracties zijn er dan vervolgens diverse mogelijkheden voor verwerking al dan niet gecombineerd met het produceren van biogas uit mest en eventuele coproducten. Het scheiden kan ook na de biogasproductie. We geven hieronder een korte schets:

- **Dunne fractie**
Deze fractie bevat lage gehalten organische stof en fosfaat, wel bevat deze fractie een belangrijk deel van de stikstof en de kali.
  - Op bedrijfsniveau met behulp van waterzuiveringstechnieken zuivering tot loosbaar water. Hierbij worden de aanwezige stikstofverbindingen omgezet in onschadelijk stikstofgas dat naar de lucht ontsnapt. Op zich is dat niet zo duurzaam, omdat de stikstofverbindingen een hoge energie-inhoud hebben en goed gebruikt kunnen worden voor bemestingsdoeleinden. Verder kan er bij deze bewerking ook struviet ontstaan, dat in beginsel weer als meststof ingezet kan worden.
  - Op bedrijfsniveau kan de dunne fractie in de toekomst wellicht ook gebruikt worden als grondstof voor raffinage (GET).
  - Op regionaal niveau kan de dunne fractie gebruikt worden om een kunstmestvervanger te produceren. Voorwaarde daarvoor is wel dat de huidige productiemethode nog fors efficiënter wordt, zodat een kunstmestvervanger ontstaat met een stikstofgehalte tussen de 25 en 50 kg/ton.
  - De dunne fractie kan ook worden geloosd als verdere zuivering gecombineerd kan worden in een rioolwaterzuiveringsinstallatie met o.a. terugwinning van mineralen.

- **Dikke fractie**
In de dikke fractie zit een groot deel van de organische stof en een belangrijk deel van de fosfaat. Daarnaast bevat deze fractie ook een behoorlijk deel van de organisch gebonden stikstof.
  - Op regionaal niveau kan de dikke fractie eventueel samen met andere vaste mest of andere organische reststromen gecomposteerd of vergist worden. Deze gecomposteerde of vergiste mest (in veterinaire termen: verwerkte mest, mits het een behandeling van 60 minuten bij 70 graden heeft ondergaan) kan geëxporteerd worden.
  - Op regionaal niveau kan de dikke fractie verder gedroogd en gekorrelde of gegranuleerd worden. Hiermee ontstaat een verwerkt mestproduct dat goed en op grote afstand buiten de Nederlandse landbouw afgezet kan worden.
  - Op bovenregionaal niveau kan de dikke fractie verder gedroogd worden en daarna worden verbrand om duurzame energie op te wekken.

4.4 Vleeskalverhouderij

Al ruim 25 jaar is er in de vleeskalverhouderij sprake van mestbewerking. De Stichting Mestverwerking Gelderland verwerkt op dit moment ca. 660.000 ton klavergier tot slib en water dat op de rioolwaterzuivering geloosd wordt. Ook in Brabant zuivert VION in Son kalvergier. Bijna een kwart van de mestproductie van kalveren wordt al verwerkt. Een belangrijk deel van het slib (58.000 ton) wordt weer afgezet in de landbouw. Indien een bedrijf de kalvergier niet kan leveren aan de genoemde kalvergierbewerkinginstallaties dan zijn de mogelijkheden geschikt die voor de verwerking van dunne fractie bij de varkenshouderij beschreven staan.

4.5 Overige sectoren

De overige sectoren, zoals de schapen- en geitenhouderij, de paardenhouderij, de eendenhouderij, de edelpelsdierhouderij, enz. worden in deze visie niet apart beschreven. Qua omgang met de bedrijven is vooral de aard van de bedrijven in onze ogen bepalend. Hebben de bedrijven gemiddeld veel grond, dan is het beleid zoals beschreven voor de

melkveehouderij veelal passend. Hebben de bedrijven gemiddeld weinig of geen grond, dan is het beleid zoals beschreven voor de varkenshouderij veelal passend.

4.6 Slotopmerkingen

Voor een deel van de sectoren adviseren wij in deze visie investeringen in mestverwerking. Wij zien daarbij vooral voordelen in mestverwerking op een meer regionaal schaalniveau, vanwege de schaalvoordelen. Consequentie is wel dat daarvoor meer ruimte geschapen moet worden in de ruimtelijke ordening. Mestverwerking hoort onzes inziens niet thuis op een industrieterrein waarop ook voedselproductie, schone bedrijvigheid of administratieve functies een plaats hebben. Logistiek en qua grondkosten is plaatsing centraal in het landelijk gebied of op of bij een 'vuil' industrieterrein logischer.

5 Uitwerking mesttransport

Vanaf 2006 is er, zeker voor drijfmest, een goede set van wet- en regelgeving voor het transport van mest. De regelgeving die per 2006 is ingegaan, leidde tot een forse verbetering van de naleving van de regelgeving. De hoeveelheid mest die sinds 2006 vervoerd is, is ook jaarlijks toegenomen. Hieruit blijkt dat de regelgeving op dit punt ook daadwerkelijk stuurt. Er is een groot aantal geregistreerd intermediairs actief, die de beschikking hebben over trekkers met een getrokken tank of vaste mestverspreider, tankauto's of vrachtwagens (met containers of walkingfloor). Een groot deel van deze mestvoertuigen beschikt over AGR/GPS-apparatuur. Het materieel voor transport van drijfmest heeft daaraan gekoppeld ook bemonsterings- en verpakkingsapparatuur. In een deel van de gevallen is er ook weegapparatuur aanboord.

5.1 Uitzonderingen

Gezien het succes van het zogenaamde 'spoor één' in het adequaat en betrouwbaar uitvoeren van het mesttransport, willen wij dit verder bevorderen. Naast het 'spoor één' zijn er een aantal uitzonderingen waarin de mest op forfaitaire basis vervoerd mag worden. De rechtvaardiging voor deze uitzonderingen is steeds geweest dat het om een beperkt aantal transporten en een laag risico op milieuschade zou gaan. De omvang van deze forfaitaire transporten is echter uitgegroeid tot ongeveer een kwart van alle mesttransporten. Er is daarmee dus geen sprake meer van een beperkt aantal transporten en ook niet meer van een gering milieurisico. De hoge druk op de mestmarkt leidt juist bij deze niet digitaal traceerbare transporten tot een grote fraudedruk en een hoog milieurisico.

Daarnaast is er de afgelopen jaren steeds sprake geweest van zogenaamde 'spoor twee'-initiatieven. De meeste hiervan zijn gestopt bij gebrek aan belangstelling of omdat het alternatief niet goedkoper bleek dan 'spoor één'. Een nadeel van de uitzonderingen en "spoor twee"-initiatieven is dat hier hoge uitvoeringslasten bij de overheid liggen. Het ligt dan ook in de rede om de omvang van deze uitzonderingen te verkleinen. Van de overheid mag immers verwacht worden dat zij met één maat meet.

Hiervoor kan gedacht worden aan het ongunstig (te laag) vast stellen van de forfaitaire gehalten. Op zich kan dat in de meeste gevallen geen kwaad, omdat de uitzonderingen nooit bedoeld zijn om het hele bedrijfsoverschot mee af te zetten.

5.2 Bemonsteren vaste mest

Eén zorg die er na 2006 nog over is, is de bemonstering van vaste mestsoorten. Onder andere uit de monitoring van de mestmarkt blijkt dat het terecht is om zorgen te hebben over de representativiteit van de bemonstering en daarmee van de analyseresultaten. Deze zorg wordt nog vergroot doordat we verwachten dat in de komende jaren steeds meer vaste mestsoorten vervoerd zullen worden. We denken daarbij onder andere aan een groeiende stroom vaste fracties na mestscheiden. In 2009 was de afzet van fosfaat in vaste mest al 50%. Al verschillende keren is studie verricht naar een alternatief voor de handmatige bemonstering. Hierbij zijn onder andere centrale bemonstering en onafhankelijke monsternemers in beeld geweest. Uit de verschillende studies blijkt dat geen van deze alternatieven een betaalbare oplossing oplevert.

CUMELA Nederland is voorstander van het uitwerken van een mogelijkheid waarbij een onafhankelijk monsternemer periodiek een monster neemt bij de producenten van vaste mest. De resultaten van deze bemonsteringen worden opgenomen in een voortschrijdend gemiddelde (zoals bij de gehalten voor zuiveringssslib en compost ook mogelijk is). De producent voert de mest af op basis van het voortschrijdend gemiddelde.

5.3 Op weg naar papierloos

Bij het vervoer van mest moet per vracht een Vervoersbewijs Dierlijke Mest worden opgemaakt en tijdens het transport aanwezig zijn. De gegevens die op het VDM worden ingevuld moeten vervolgens digitaal bij de overheid aangeleverd worden. Met behulp van de huidige apparatuur komt een groot gedeelte van deze informatie al digitaal beschikbaar. In de markt heeft zich al een partij aangediend die een papierloos systeem wil ontwerpen. Gezien de reacties in onze achterban vinden wij het van belang dat de voorwaarden voor een papierloos systeem worden geschapen, maar dat dit wel een vrijwillige variant is. Wij stellen voor dat overheid en bedrijfsleven de mogelijkheid voor deze vrijwillige papierloze variant gaan onderzoeken.

5.4 Mestexport

De export van mest is een belangrijke oplossingsrichting om mineralen uit de Nederlandse landbouw af te voeren. Tegelijkertijd is de export van mest ook een kwetsbare oplossingsrichting. Zodra er een dierziekte de kop op steekt, worden grenzen gesloten. Om deze reden is een goede *tracking* en *tracing* van groot belang. De AGR/GPS-apparatuur kan hiervoor een prachtig hulpmiddel zijn, ware het niet dat deze voor vaste mest niet gekoppeld hoeft te zijn aan het voertuig. Gevolg is dat de losmelding op de grensovergang gegeven mag worden, waarna de mobiele apparatuur van het voertuig gaat. CUMELA Nederland is voorstander van het wijzigen van de regelgeving waarbij de AGR/GPS-apparatuur voor vaste mest ook aan het (getrokken) voertuig gekoppeld moet worden en de losmelding gegeven moet worden op de plaats van lossen (wellicht kan dit vanuit veterinaire regels geëist worden?).

5.5 Mestkorrels

De markt voor mestkorrels is een heel andere markt, met duidelijke financiële opbrengsten en daardoor geen milieurisico's. De fabrikanten met een door de VWA erkende installatie houden hiervoor een ordelijke (financiële) administratie bij (ook voor de milieuvergunning), waaruit blijkt hoeveel tonnen korrels (met welke gehalten N en P en % dierlijke mest) naar welke bestemming gaan. Voor de consumentenverpakkingen hoeft nu geen informatie verstrekt te worden. Ook voor de grotere verpakkingen en de bulktransporten pleiten wij voor het zo ver mogelijk laten vallen van verplichtingen onder de voorwaarde dat de bedrijven jaarlijks geaggregeerde informatie over hun afzet aan de overheid leveren. De fabrikanten hoeven dan geen VDM's op te maken, geen meldingen in CME te doen en ook niet te voldoen aan de eisen van de Verordening Dierlijke Bijproducten vanaf het moment dat de korrels de fabriek verlaten.

5.6 Controle en handhaving

Vooral in de eerste jaren vanaf 2006 heeft de overheid een grote controle- en handhavinginspanning op de mesttransporten en de intermediaire ondernemingen gepleegd. Het controlebeleid van de overheid zou zich in eerste instantie moeten richten op die bedrijven waar uit controle resultaten van het verleden blijkt dat de zaken niet op orde zijn. Bedrijven die steevast goed scoren in de controles, moeten niet verder lastig gevallen worden met vervolgccontroles. Uitgezonderd hiervan zijn natuurlijk de aselechte controles die enerzijds bedoeld zijn om een gemiddeld beeld te krijgen van de naleving en anderzijds juist bedoeld zijn om de overtreders in beeld te krijgen die nog niet in beeld waren. Wij pleiten voor het uitvoeren van integrale administratieve controles door inspecteurs die hiervoor ook zijn toegerust en opgeleid. Naar ons inzicht zijn juist dit soort controles het aangewezen instrument om fouten en potentiële fraude te ontdekken.

Ook voor controles langs de weg zijn wij groot voorstander van het achterwege laten van controles bij bedrijven waar de controles vrijwel altijd een positief resultaat hebben. Hiermee worden bedrijven die het goed doen beloond en bedrijven die slordig zijn extra gecontroleerd. Wel zijn wij van mening dat een bedrijf dat slordig was maar zijn leven heeft gebeterd, na

verloop van tijd ook weer in de groep terecht komt die stevast goed scoren. Graag zouden wij samen met de nVWA nadenken over een systematiek (met bijvoorbeeld kleurcodes; groen, oranje, rood) waarbij ook voor de bedrijven zelf duidelijk wordt in welke groep zij zitten. Dit is dan ook duidelijk voor de andere partners in de mestketen.

In de sector hebben we helaas ook te maken met een zeer beperkt aantal bedrijven, dat bewust en zeer frequent overtredingen begaat en fraudeert. De aanpak van deze bedrijven is in onze ogen niet adequaat, omdat het gedrag van deze bedrijven niet blijkt te verbeteren. Voor deze groep bedrijven zijn wij voorstander van een beroepsverbod.

6 Uitwerking aanwenden mest

De periode waarin mest kan worden uitgereden wordt steeds korter. Aan de ene kant is dit logisch, omdat bemesting vooral vlak voor en in het groeiseizoen moet plaatsvinden, zodat de mineralen optimaal voor de gewasgroei gebruikt kunnen worden. Aan de andere kant levert dit bij de cumelabedrijven wel een steeds hogere arbeidspiek in het bemestingsseizoen en een steeds kortere inzetbare periode voor de kostbare bemestingsapparatuur. In de bedrijfsvoering van de cumelabedrijven is dit kostbaar en lastig in de planning. Ook voor de werknemers in de cumelasector is dit vervelend, omdat de bemesting daardoor een piekbelasting wordt, terwijl het werk juist veel nauwkeurigheid en vakmanschap vraagt. Dit verhoudt zich niet goed met elkaar. Een derde aspect is dan nog het weer. De weersomstandigheden zijn lang niet altijd gunstig voor het aanwenden van mest. Zeker als op de randen van de uitrijdperiode er sprake is van ongunstige omstandigheden, is uitrijden dan eigenlijk niet verantwoord. Echter door een gebrek aan opslagcapaciteit of de wil om een perceel op volggewas nog te bemesten wordt dan toch bemest, terwijl de schade die op het perceel wordt aangericht tot grotere milieueffecten leidt dan wanneer de mest enkele dagen eerder (in het voorjaar) of later (in het najaar) zou zijn uitgereden.

6.1 Flexibele aanwendingsperiode

Om bovengenoemde redenen pleiten wij voor een meer flexibele aanwendingsperiode, rekening houdende met de milieuaspecten. De scherpe gebruiksnormen en de hoge werkingscoëfficiënten die al in het mestbeleid zitten, zetten de boer aan tot een zo efficiënt mogelijke inzet van de mest. Wij zijn voor een kortere periode (1 oktober – 15 januari) waarin in het geheel geen mest mag worden uitgereden (uitgezonderd vaste mest op klei- en veenbouwland). Dan zijn wij voor een periode in het voorjaar (16 januari – 15 februari) en een periode in het najaar (1 augustus – 30 september) waarin een beperkte hoeveelheid mest gegeven mag worden.

6.2 Mestopslagen

Bij een korte periode voor het aanwenden van mest is het van groot belang dat de mest op de locatie aanwezig is waar deze aangewend moet worden. Er is eenvoudigweg te weinig logistieke capaciteit om in deze korte periode nog mest over langere afstand aan te voeren. CUMELA Nederland is daarom voorstander voor het plaatsen van veel opslagcapaciteit voor mest in de ontvangstgebieden. In onze ogen zouden deze opslagen om logistieke en verkeersveiligheidsredenen ook buiten het bouwblok, tussen de akkerbouwpercelen moeten kunnen liggen, onder de voorwaarde dat deze opslagen goed in het landschap worden ingepast.

Om de druk op de randen van de aanwendingsperiode te verminderen is het daarnaast van belang dat veehouders de beschikking hebben over ruim voldoende opslagcapaciteit, die bij voorkeur ook in het ontvangstgebied van de mest moet liggen. De druk kan verder verlicht worden door opslagcapaciteit voor een nog langere periode te stimuleren. Een subsidieregeling of fiscale stimulering van het bouwen van mestopslagcapaciteit meer dan acht maanden is hiervoor het geëigende middel. Randvoorwaarde is wel dat provincies en gemeenten meewerken ter verkrijging van de toestemmingen of vergunningen voor het plaatsen van de opslagen.

6.3 Mengen van mestsoorten

Nu de gebruiksnormen dicht komen bij de feitelijke behoefte aan mineralen van de gewassen en in sommige omstandigheden zelfs suboptimaal worden, wordt het belang van bemesten op maat extra groot. De huidige regels rond het mengen van mestsoorten staan hiervoor echter in de weg. Er zijn allerlei mengverboden in de regelgeving opgenomen, waardoor voor bemesting van de plant optimale mengcombinaties van organische (dierlijke) mest met

anorganische meststoffen niet mogelijk zijn. Een voorbeeld hiervan is het mengen van mest met spuiwater in het handelstraject. Hiermee kan prima een bemesting met een zeer gewenste mineralensamenstelling geformuleerd worden, maar door de regels rond de werkingscoëfficiënt is dit praktisch niet uitvoerbaar.

6.4 Typegoedkeuring en periodieke keuring aanwendingsapparatuur

De kwaliteit van een deel van de machines die gebruikt worden voor het bemesten laat te wensen over. Problemen zijn er onder andere met de verdeling van de mest, zowel in de lengte als breedte, en met de mogelijkheden om de mest emissiearm aan te wenden. Wij pleiten voor een verplichte typegoedkeuring en periodieke keuring van de machines (een eisenpakket voor keuring van nieuwe en periodieke keuring van gebruikte machines is al geformuleerd in de SKL notitie Keuring Mestaanwendingsapparatuur).

6.5 Controle en handhaving

In de handhaving van het emissiearm aanwenden van mest wordt in een deel van het land bij de cumelabedrijven veel stress ondervonden. Cumelabedrijven willen zich graag aan de regels houden en zijn bereid om daarvoor te investeren. Echter als zij bij controles toch steeds de onzekerheid ervaren of het werkresultaat wel aan de vereisten uit de regelgeving voldoet, leidt dit tot een voor het bedrijf ongewenste situatie. Om deze reden zijn wij voor onderzoek naar een aanpassing van de regelgeving. Samen met de overheid zouden wij willen onderzoeken of het mogelijk is om de bemestingsapparatuur uit te rusten met voorzieningen die er voor zorgen dat er alleen mest uit de bemester komt als de mest ook in/op de grond wordt aangebracht. Als dit mogelijk blijkt te zijn, pleiten wij voor het loslaten van de werkresultaten in de regelgeving en over te stappen naar deze technische voorzieningen in combinatie met de al genoemde typegoedkeuring en periodieke keuring. Daarmee wordt de controle op het emissiearm aanwenden aanzienlijk eenvoudiger en zal ook het resultaat van het emissiearm aanwenden beter worden.

7 Tot slot

De Nederlandse agrarische sector staat in relatie tot het mestbeleid de komende jaren voor een forse uitdaging. Een doemscenario bij deze uitdaging is het ontstaan een overspannen mestmarkt. Eén van de maatregelen om te voorkomen dat dit doemscenario in werking treedt is het behouden van de oplossing die al 25 jaar werkt en de schoenen niet weg te gooien voor je nieuwe hebt.

Ook voor de cumelasector staan er met deze visie flinke uitdagingen voor de deur. Het aanpassen van het logistieke systeem van het vervoeren van uitsluitend onbewerkte mest naar afnemers, naar een systeem waarbij met veel verschillende soorten bewerkte mest gewerkt gaat worden, zal een behoorlijke aanpassing van de werkwijze vergen. Daarnaast zijn er ook nieuwe mogelijkheden en uitdagingen voor de cumelasector in deze visie beschreven.

Wij vertrouwen er op dat deze visie een bijdrage kan leveren aan het tot stand komen van een meer verstrekkende en omvattende overheidsvisie op het toekomstig mestbeleid en ook zijn vruchten zal afwerpen in het overleg met de verschillende belangenbehartigende organisaties in de agrarische sector.

CUMELA Nederland

Deze visie is gevormd door het bestuur van de Sectie Meststoffendistributie van CUMELA Nederland. Het bestuur is als volgt samengesteld:

- Ing. J.H. Uenk MAB (voorzitter), Dofco BV, Ruurlo
- T. van Eijck, Gebr. van Eijck, Alphen (NB)
- H.A. Huiskamp, Loonbedrijf Huiskamp BV, Winterswijk-Huppel
- H. Jansen, Jansen Wijhe BV, Wijhe
- J. van Leijsen, Mestdistributie J. van Leijsen BV, Poortvliet
- J. Luimstra, Luimstra Transport, Surhuizum
- J. Mostert, Handels-/Transportbedrijf Mostert & Van de Weg BV, Nijkerkerveen
- J. van Pol, Loonbedrijf J. van Pol, Maria-Hoop
- S. Schaap, Schaap Agri Service, Elsendorp
- S. Swinkels, Eraspo Imex BV, Heusden (gem. Asten)
- J.M. van Vliet, Loonbedrijf J.M. van Vliet BV, Ter Aar
- E. Wieringa, Loonbedrijf Oegema/ Wieringa, Espel
- Ir. H.A.C. Verkerk (secretaris), CUMELA Nederland, Nijkerk

Voor informatie over of opmerkingen op deze visie kunt u contact opnemen met: Hans Verkerk, mail: hverkerk@cumela.nl of bellen met CUMELA Nederland.

CUMELA Nederland, Postbus 1156, 3860 BD Nijkerk
 T (033) 247 4900, F (033) 247 4901, E info@cumela.nl, I www.cumela.nl